

Valtiovarainministeri Jyrki Katainen
Valtiovarainministeriö

Hyvä valtiovarainministeri Katainen,

maailmanlaajuinen talous-, ilmasto- ja ruokakriisi ovat vaikeuttaneet köyhien maiden tilannetta entisestään. Kriisien seuraukset tuntuvat pahimmin maissa, jotka ovat niihin vähiten syyllisiä. Tässä tilanteessa on ensirvoisen tärkeää, että avunantajamaat pitävät kiinni apusitoumuksistaan – niin avun määrän kuin laadun osalta. Avun lisäksi kestävä taloudellinen, yhteiskunnallinen ja ekologinen kehitys edellyttää myös rakenteellisia muutoksia.

Epävirallisessa Ecofin-kokouksessa sekä Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n kevätkokouksessa Suomella ja EU:lla on oiva tilaisuus edistää useita kestävä ja oikeudenmukaista kehitystä tukevia aloitteita.

Kepan mielestä keskeisimpiä kohtia asialistoilla ovat kansainvälisten rahoituslaitosten hallinnon ja käytäntöjen uudistaminen, ilmastorahoituksen periaatteista sopiminen, laittomien rahavirtojen ja veroparatiisien suitsiminen sekä finanssimarkkinoiden verottaminen.

Maailmanpankin ja IMF:n uudistukset eivät saa jäädä puolitiehen

Maailmanpankin alaisen Kansainvälisen kehitysjärjestön IDA:n lisärahoituskierron (IDA16) tarjoaa avunantajamaille tilaisuuden tehostaa rahoituksen tuloksellisuutta sekä vauhdittaa Bretton Woods -järjestöjen rakenteiden ja käytäntöjen uudistamista. Tällä hetkellä järjestöjen tehokkuus, oikeudenmukaisuus, avoimuus ja legitimiteetti eivät täytä niille asetettuja tavoitteita, eivätkä toteutuneet ja suunnitellut reformit vastaa esimerkiksi Maailmanpankin pääjohtajan asettaman korkean tason työryhmän¹ suosituksia.

Ensi askel kohti demokraattisempia instituutioita olisi **muuttaa äänivaltasuhteita niin, että äänet jakautuisivat tasan rikkaiden ja kehitysmaiden kesken sekä IMF:ssä että Maailmanpankkiryhmässä.**

IDA:n hallinnoinnin ja valvonnan osalta olisi pikaisesti **pantava toimeen IDA:n johtoryhmän 14. lisärahoituskierron yhteydessä asettaman itsenäisen arviointiryhmän korruptio vastaiset suositukset.**²

Historia ja lukuisat tutkimukset ovat osoittaneet, että lainojen sitominen taloudellisiin ehtoihin ei ole tuottanut kaivattuja kehitystuloksia.³ IDA:n virallisia lainaehdotuksia on karsittu, mutta käytännössä rahoitusta myönnetään edelleen samankaltaisten kriteerien perusteella kuin aiemmin. Hyvä esimerkki tästä ovat niin sanotut CPIA-kriteerit (Country Policy and Institutional Assessment), jotka edellyttävät muun muassa kaupan vapauttamista tilanteesta riippumatta.

Suomen ja EU-maiden tulisi **asettaa Kansainvälisen kehitysjärjestön lisärahoituksen ehdoksi talouspoliittisista ehdoista luopuminen, valvonnan ja arvioinnin tehostaminen itsenäisen arviointiryhmän suositusten mukaisesti sekä avoimuuden lisääminen.**

Ellei pankki uudista käytäntöjään näiltä osin, EU-maiden, IDA:n suurimman rahoittajajoukon, tulisi pidättäytyä järjestön rahoituksen kasvattamisesta ja harkita näiden varojen kanavoimista muita väyliä pitkin.

---

1 High Level Commission on Modernization of World Bank Group Governance (2009). Repowering the World Bank for the 21st Century. Ladattavissa osoitteessa <http://siteresources.worldbank.org/NEWS/Resources/WBGovernanceCOMMISSIONREPORT.pdf>. Avoimuuden osalta ks. esim. Jenkins, Bruce (2010). The World Bank's new access to information policy: Conceptual leaps within limits. <http://www.bicusa.org/en/Article.11826.aspx>. Kattava yleisesitys reformista ja lisärahoituksesta: McElhinny, Vince (2010). The General Capital Increase: New World – Same World Bank. <http://www.bicusa.org/en/Document.102093.aspx>

2 World Bank Independent Evaluation Group (2009). Review of IDA Internal Controls. http://siteresources.worldbank.org/EXTOED/Resources/ida_controls_full.pdf (ks. etenkin Volume II, Annex D).

3 Ks. Esim. Eurodad (2006). World bank and IMF Conditionality: a development injustice. http://www.eurodad.org/uploadedFiles/Whats_New/Reports/Eurodad_World_Bank_and_IMF_Conditionality_Report.pdf; Independent Evaluation Office (2008). An IEO Evaluation of Structural Conditionality in IMF-Supported Programs. http://www.imo-imo.org/eval/complete/eval_01032008.html.

Ilmastorahoitus ohjattava oikeille urille

Ilmastorahoitusneuvotteluissa keskustellaan parhaillaan siitä, minkä järjestöjen kautta rahoitus olisi parasta kanavoida. Maailmanpankki soveltuu tehtävään huonosti. Hallinnollisten ja edustavuuteen liittyvien ongelmien lisäksi pankki rahoittaa edelleen ympäristön kannalta tuhoisia ja kestävä kehityksen periaatteen vastaisia hankkeita. Vuosina 2007–2009 Maailmanpankin lainat fossiilipolttoainehankkeisiin kasvoivat keskimäärin 22 prosenttia vuodessa. Tuorein esimerkki kestävä hankkeiden rahoituksesta on eteläafrikkalaiselle Eskom-hiilivoimalahankkeelle myönnetty miljardilaina.

Alustavien kokemusten perusteella Maailmanpankin alaiset ilmastosijoitusrahastot (Climate investment funds, CIF), joiden kautta suuri osa lyhyen aikavälin ilmastorahoituksesta kanavoitaneen, eivät ole osallistaneet rahoituksen vastaanottajia ja paikallisyhteisöjä odotusten mukaisesti.⁴ Leijonanosa rahoituksesta on suunnattu suurhankkeisiin nousevissa maissa. Köyhimpien valtioiden osuus on jäänyt erittäin vaatimattomaksi.

Onkin tärkeää, ettei Kööpenhaminassa joulukuussa sovitun lyhyen aikavälin rahoituksen hallinnointi määrittele pidemmän tähtäimen ilmastorahoituksen periaatteita ja toimintamallia. **Nykymuotoisten CIF-rahastojen tarkoituksenmukaisuutta tulee arvioida tarkasti. Mikäli rahastot eivät täytä niille asetettuja kriteereitä, niitä ei pidä jatkaa pilottijakson päätyttyä.**

Pitkän aikavälin ilmastorahoitus tulisi järjestellä YK:n ilmastopuitesopimuksen alaisten rahastojen kautta ja osapuolikokouksen hyväksymien periaatteita noudattaen mahdollisimman oikeudenmukaisesti, tehokkaasti ja läpinäkyvästi. Saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti mahdollisimman suuri osa ilmastorahoituksesta tulisi myöntää lahjamuotoisena eikä lainoina. Mahdollisuutta perustaa G77-ryhmän ehdottama maailman ilmastorahasto pitää selvittää.

Laittomat rahavirrat kuriin tiedonvaihtoa ja kirjanpitosääntöjä tehostamalla

Kehitysmaista ulos virtaavan laittonan rahan osuus on jopa kymmenen kertaa suurempi kuin virallinen kehitysapu. Pääomapaon vuoksi kehitysmaiden hallitukset menettävät arviolta 160 miljardia euroa verotuloja vuodessa. Noin kaksi kolmasosaa pääomapaosta aiheutuu monikansallisten yritysten sisäisessä kaupassa sovellettavien siirtohintojen vääristelyä.

EU-maat pystyisivät niin päättäessään tekemään paljon tämän epäoikeudenmukaisen ja markkinoiden toimintaa vääristävän tilanteen korjaamiseksi. Pääomapakoon ja veroparatiisioingelmaan on kaksi yksinkertaista lääkettä: maakohtaisen kirjanpidon säätäminen pakolliseksi monikansallisille yrityksille sekä automaattisen monenkeskisen verotiedonvaihtojärjestelmän luominen.

Maakohtainen kirjanpito ei juuri kuormittaisi yritysten hallintoa – vastaava käytäntö on jo voimassa EU:n sisällä – mutta se tekisi siirtohinnoittelukikkailun kaltaisesta veronkierrosta erittäin vaikeaa. Automaattinen tiedonvaihto puolestaan tarjoaisi viranomaisille todellisen mahdollisuuden selvittää, kuinka paljon verottajalta pimitettyä rahaa veroparatiisileillä makaa. OECD:n piirissä sovitut kahdenväliset sopimukset ovat tältä osin puutteellisia.

Suomen ja muiden EU-maiden tulisi ajaa maakohtaisen kirjanpidon säätämistä pakolliseksi monikansallisille yrityksille maailmanlaajuisesti niiden toimialasta riippumatta sekä edistää automaattista monenkeskistä tiedonvaihtoa. Näiden prosessien tukemiseksi Euroopan unioni ja sen jäsenmaat voisivat myös **tilata uudistusten toimeenpanoon tähtäviä selvityksiä** esimerkiksi Maailmanpankilta. Toistaiseksi valtaosa laittomia rahavirtoja koskevasta tutkimuksesta on tullut kansalaisjärjestöistä.

Yleinen transaktiovero vakauttaisi rahoitusmarkkinoita ja laventaisi veropohjaa

Maailman johtajat ovat yksimielisesti ilmaisseet tarpeen uudistaa rahoitusmarkkinoita niin, että kuplien ja taantumien paheneva kierre saataisiin kuriin ja etteivät kansalaiset joutuisi kantamaan taakkaa finanssisektorin vastuuttomuudesta. Yksi tehokas uudistus näiden tavoitteiden edistämiseksi olisi rahoitusmarkkinatransaktioihin kohdistuva yleinen vero, joka vakauttaisi markkinoita ja laventaisi veropohjaa oikeudenmukaiseen suuntaan.

Rahoitusmarkkinaveron toteuttamiskelpoisuus jakaa mielipiteitä. Eräät Euroopan komission virkamiehet uskovat, että veron maksaisivat viime kädessä kuluttajat ja että sen kiertäminen olisi helppoa (Working paper SEC(2010) 409 final). Monet tutkijat pitävät kuitenkin mahdollisena rahoitusmarkkinaveron laatimista siten, että se olisi luonteeltaan progressiivinen, kohdistuisi pääasiallisesti (usein spekulatiiviseen) lyhyen aikavälin kaupankäyntiin ja ei aiheuttaisi kilpailukyvyyn heikkenemistä.⁵

Näiden asiantuntijoiden mukaan rahoitusmarkkinaveron rajoittaisi pääasiassa suurten finanssipelureiden volyymitaan valtavaa lyhyen tähtäimen (teknistä) kauppaa. Pidemmän tähtäimen reaalieloa hyödyttävä sijoitustoiminta – jollaista

4 Radner, James (2010). Looking ahead for lessons in the climate investment funds. http://www.climateinvestmentfunds.org/cif/sites/climateinvestmentfunds.org/files/Lessons%20Learnt%20Report%20FULL%20VERSION%203%208%202010_0.pdf

5 Lyhyt esitys aiheesta esim. Schulmeister, Stephan (2009). A General Financial Transaction Tax: A Short Cut of the Pros, the Cons and a Proposal. [http://www.wifo.ac.at/wwa/servlet/wwa.upload.DownloadServlet/bdoc/WP_2009_344\\$.PDF](http://www.wifo.ac.at/wwa/servlet/wwa.upload.DownloadServlet/bdoc/WP_2009_344$.PDF).

on valtaosa esimerkiksi tavallisten sijoittajien ja valtioiden rahoitusmarkkinaoperaatiosta – ei verosta kärsisi. Eri rahoitustuotteisiin sovellettaisiin eriasteisia veroja, jolloin ne eivät vääristäisi markkinoita.⁶

Koska valuutta- ja osakekauppa on äärimmäisen keskittyntä ja tietokoneistettua, vero olisi helppo panna toimeen ja vaikea kiertää. Esimerkiksi valuuttavaihtojen ja johdannaiskaupan verottaminen onnistuu yksipuolisesti riippumatta siitä, missä vaihtotransaktio tapahtuu.⁷ Toisaalta eurooppalaisesta virallisissa kauppapaikoissa tapahtuvasta valuutta- ja osakekaupasta 97–99 prosenttia sijoittuu Lontooseen ja Frankfurtiin, joten yksistään näiden kaupunkien finanssimarkkinoilla sovellettu vero olisi varsin kattava.

Erilaisia transaktioveroja on kokeiltu kansallisesti ja yksipuolisesti noin 25 maassa. Kokemukset eivät tue väitettä verojen välttelystä tai pääomien siirtymisestä toisaalle.

Yleisen rahoitusmarkkinaveron kannalla on muun muassa Euroopan parlamentin selvä enemmistö sekä suuri osa eurooppalaisista puolueista, ay-liikkeestä ja kansalaisjärjestöistä. Sitä tukevat myös useat valtiot Euroopan ulkopuolella sekä monet maailman huippotaloustieteilijät⁸.

Valtiovarainministereiden tulisi kokouksessaan keskustella yleisen rahoitusmarkkinaveron toimeenpanosta ja teettää asiasta lisätutkimusta, joka huomioi tasapuolisesti myös veron puoltajien argumentit sekä aiemmat kansalliset kokemukset samankaltaisista veroista. Ennen kuin yleistä rahoitusmarkkinaveroa on kokeiltu, sen täsmällisistä kokonaisvaikutuksista on mahdotonta sanoa mitään varmaa.

Lisätiedot

Henri Purje
Kehityspoliittinen sihteeri
(09) 5842 3242
040 517 5496
henri.purje@kepa.fi

---

6 Ks. esim. Pollin, Rober et al (2003). Securities Transaction Taxes for U.S. Financial Markets. Eastern Economic Journal 29/4, sivut 527–558.

7 Hillman et al (2006). Taking the next step: Implementing a currency transaction development levy. Norjan ulkoministeriön tilaama raportti; Johdannaiskaupan mekanismien osalta ks. Bank for International Settlements (2007). New developments in clearing and settlement arrangements for OTC derivatives. <http://www.bis.org/publ/cpps77.htm>.

8 350 taloustieteilijää, mukaan lukien kaksi nobelistia, allekirjoitti vetoamuksen yleisen rahoitusmarkkinaveron puolesta helmikuussa 2009. <http://robinhoodtax.org.uk/debate/in-the-news/350-economists-call-for-a-financial-transaction-tax/>.